

การจัดการอนุรักษ์และพัฒนางวงปีพาทย์ล้านนา เพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม
ในจังหวัดเชียงใหม่

**Pipattis Lanna : Conservative and Developing Management for Cultural Identity Following
in Chiang Mai Province**

ศรายุทธ روبรู (Sarayuth Robru)* ดร.สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ (Dr.Suebsak Sanyakiatikum)**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการอนุรักษ์และพัฒนางวงปีพาทย์ล้านนา เพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ คุณลักษณะ และคุณค่าของวงปีพาทย์ล้านนา รวมไปถึงสภาพการณ์และปัญหา นำเสนอรูปแบบวิธีการจัดการอนุรักษ์และพัฒนางวงปีพาทย์ล้านนา เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับวงปีพาทย์ล้านนาอื่นๆ ผลการศึกษาการจัดการอนุรักษ์เพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมวงปีพาทย์ล้านนา โดยการเสนอให้ดำเนินการเปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้วงปีพาทย์ล้านนาในชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเพื่อการอบรมให้ความรู้แก่เยาวชน และประชาชนผู้สนใจได้เรียนรู้วงปีพาทย์ล้านนา ส่วนการพัฒนางวงปีพาทย์ล้านนานั้น เห็นควรปรับรูปแบบการบรรเลงวงปีพาทย์ล้านนาเป็นแบบประยุกต์ ด้วยการผสมวงโดยการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาร่วมบรรเลง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม และให้เป็นตัวอย่างของการจัดการสำหรับวงปีพาทย์ล้านนาอื่นๆ ต่อไป

ABSTRACT

This thesis is study about the management of Pipattis Lanna conservation and development in Chiangmai province for cultural identity following. The aims of this study are historical study, factor, quality and worthy of Pipattis Lanna as well as situation and problem in case selected ensembles. These are for the other Lanna ensembles to know how to develop themselves. Researcher offer to establish the learning center of Pipattis Lanna in local community, that can be cooperated from people who interesting, for training and knowledge providing. There for the developing by adjusting the format of the ensemble accompany with occidental music in order that acceptable nowadays.

คำสำคัญ: วงปีพาทย์พื้นเมืองล้านนา อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และการพัฒนา

Key Words: Pipattis Lanna, Cultural identity, Conservation and development

* นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

** อาจารย์ ภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทนำ

วงปีพาทย์ล้านนา เป็นวัฒนธรรมดนตรีประเภทหนึ่งที่มีปรากฏในดินแดนล้านนามาช้านาน ปรากฏชื่อเรียกตามภาษาท้องถิ่นว่า “ปาดก้อง” หรือ “วงปาด” เป็นวงดนตรีที่มีความสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิต ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของชาวล้านนา ดังจะพบว่าชาวล้านนาเอาปาดก้องเข้าไปประกอบแห่ในกิจกรรมทางพุทธศาสนา แห่ประโคม พิธีกรรมอันเนื่องมาจากคติความเชื่อและพิธีกรรมในการนับถือผี คือ พิธีพ่อนผีมด พิธีพ่อนผีเม็ง และพิธีพ่อนผีเจ้านาย และเสียงแห่ประโคมของปาดก้องเป็นเสมือน สัญลักษณ์ ของ พิธีศพ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปาดก้องกับ โครงสร้างของวัฒนธรรมล้านนาที่เชื่อมโยงกันอย่างเหนียวแน่น (พิพัฒน์พงศ์, 2552)

จากการพัฒนาของภาครัฐในระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมาพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและเศรษฐกิจอย่างมาก จากนโยบายการพัฒนาประเทศของรัฐบาลที่มุ่งพัฒนาเป็นเมืองอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลในปี พ.ศ. 2512 ตามแผนนโยบายแห่งชาติฉบับที่ 4,5 และ 6 ระบุว่า จะพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้เป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้า การบริการ และการท่องเที่ยวของภาคเหนือตอนบน และขยายบทบาทเป็นแหล่งอุตสาหกรรมเชียงใหม่ ที่สำคัญมากขึ้น ผลจากการขยายตัวอย่างมากในภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและภาคบริการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่เข้ามาชมความงดงามของศิลปวัฒนธรรมล้านนา ทำให้พื้นที่ในเขตเมืองเกิดการขยายตัว ส่งผลกระทบต่อกรอพยพเข้าอาศัยของคนต่างถิ่น การเสื่อมสลายของสังคมชนบท และการคุกคามจากวัฒนธรรมอื่น (ชนสวรรค์, 2538) ทำให้วัฒนธรรมล้านนาเดิมเกิดการเปลี่ยนแปลง

วงปีพาทย์ล้านนาจัดเป็นโครงสร้างส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมดนตรีล้านนา ที่ได้รับผลกระทบและเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ดังปรากฏว่าปีพาทย์

ล้านนาเป็นวงดนตรีที่มีอาชีพรับจ้างบรรเลงในงานไหว้ครูผู้เจ้านายโดยเฉพาะหรือเป็นหลัก วงดนตรีประเภทนี้มีมากในเขตอำเภอค้อยสะเกิด อำเภอสันทราย อำเภอสารภี และมีชื่อเสียงโด่งดังแตกต่างกัน รวมทั้งราคาค่าจ้างก็แตกต่างกันด้วย ข้อที่น่าสังเกตก็คือการผสมกันระหว่างของเก่าและของใหม่ได้อย่างไม่ขัดเขิน จะเห็นได้จากเครื่องดนตรีที่ถือว่าเป็นของเก่าของท้องถิ่น หรือเป็นของไทย เช่น ระนาด ปี่แน ส่วนที่เป็นของตะวันตกก็มี กลองชุด กีตาร์ไฟฟ้า อิเลคโทน ลูกแซกและแทมมะลิน เพลงที่ใช้บรรเลงก็มีทั้งเพลงพื้นเมืองเหนือ เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง และเพลงสากล เพลงแทบทุกเพลงจะบรรเลงในจังหวะที่เร็ว และกระแทกกระทั้น หากวงดนตรีเล่นเพลงช้า บรรดาเจ้าทั้งหลายก็จะเรียกร้องขอเพลงในจังหวะที่สร้างความสนุกสนาน ในจังหวะเร็วๆ (ฉลาดชาย, 2527) การปรับเปลี่ยนรูปแบบดังกล่าวส่งผลต่อการพัฒนาวงปีพาทย์ล้านนาเป็นอย่างมาก ผลจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบดังกล่าวทำให้วงปีพาทย์ล้านนาในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็น 2 ลักษณะคือ 1 ปาดก้องแบบแห่พื้นเมือง แบบที่ 2 คือ ปาดก้องแบบแห่ประยุกต์ หมายถึง ปาดก้องที่มีเครื่องดนตรีสากลเข้ามาผสมผสานได้แก่ กีตาร์ อิเลคโทน กลองชุด เป็นต้น ซึ่งปาดก้องในรูปแบบนี้กำลังเป็นที่นิยมในสังคมชาวเชียงใหม่ปัจจุบันและสามารถที่จะดำรงอยู่ได้ในสังคมปัจจุบัน ในขณะที่ปาดก้องในรูปแบบดั้งเดิมกำลังตกอยู่ในสภาพเกือบสูญหาย (พิพัฒน์พงศ์, 2552) สอดคล้องกับบทความของ ปรีชา (2550) กล่าวถึงสภาพของดนตรีในสังคมปัจจุบันว่า “ดนตรีในปัจจุบันกลายเป็นสินค้าประเภทหนึ่งที่อยู่ในตลาดการแข่งขัน เป็นการผลิตเพื่อเจาะจงกลุ่มผู้บริโภค คุณภาพของเสียงเพลงจึงไม่ค่อยสะท้อนภาพของสุนทรีย์ภาพ บทคำร้องแต่งขึ้นขาดเนื้อหาสาระ ยังมีการผลิตเพื่อการตลาดซึ่งมีความสับสนเพราะผู้ผลิตจะเน้นรูปร่างหน้าตาของนักร้อง แสดงลีลาเต้นไปร้องไปเหมือนการแสดงอย่างหนึ่ง ผู้ที่ก้าวเข้ามาสู่วงการครั้งเดียวแล้วก็จากหายไปเพราะความนิยมเกิดขึ้นเร็วและสิ้นสุดเร็ว ดนตรีสากลเริ่มเข้ามา

แทนที่ดนตรีไทยมากขึ้นแม้ว่าจะเป็นดนตรีประเภท Classic ของเพลงไทย(เดิม) ก็ตาม ยังมีความสนใจน้อย โอกาสที่จะสูญหายไปได้ง่าย โดยเฉพาะการขาดแคลนครูดนตรีไทย ขาดการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ของบ้านเมือง”

จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันที่เข้ามา มีบทบาทในวิถีชีวิตของผู้คนในจังหวัดเชียงใหม่ ส่งผลกระทบต่อความนิยมที่มีต่อวงปีพาทย์ล้านนา ระบบการบริหารจัดการของเจ้าของคณะปีพาทย์ การรับงาน การตลาด การประชาสัมพันธ์ ค่าจ้างและค่าตอบแทน รวมถึงระบบการจัดการบริหารนักดนตรี การจัดการเครื่องดนตรี เครื่องเสียง ส่งผลให้วงปีพาทย์ล้านนาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ฟังและผู้ว่าจ้างได้ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้วงปีพาทย์ล้านนาในปัจจุบันต้องล้มเลิกไป ไม่สามารถดำรงอยู่ คงไว้ซึ่งวัฒนธรรมดนตรีอันเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดนตรีล้านนาต่อไปได้

เพื่อให่วงปีพาทย์ล้านนามีการอนุรักษ์และพัฒนา ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้ฟัง ผู้ว่าจ้าง ชุมชนและสังคม ผู้ศึกษามีความเห็นว่า การทำความเข้าใจในกระบวนการจัดการวงปีพาทย์ล้านนาอย่างมีคุณภาพ เพื่อที่จะนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาวงปีพาทย์ล้านนาให้คงอยู่ สร้างค่านิยมสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมมาปรับประยุกต์และพัฒนา รูปแบบใหม่ สร้างคุณค่า เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาริบทเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ คุณลักษณะ และคุณค่าของวงปีพาทย์ล้านนา
2. เพื่อศึกษาวงปีพาทย์ล้านนาสภาพการณ์และปัญหาของการดำเนินการของวงปีพาทย์ล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาวงปีพาทย์ล้านนาเพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและให้เป็นตัวอย่างของการจัดการสำหรับวงปีพาทย์ล้านนาอื่นๆ ต่อไป

วิธีการวิจัย

ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างวงปีพาทย์ล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 วง โดยศึกษาประวัติความเป็นมา การบริหารจัดการ รูปแบบเทคนิควิธีการ บรรเลง การตลาด การประชาสัมพันธ์ การรับงาน การเงิน ปัญหาและความสำเร็จของแต่ละวง นำมาวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและความสำเร็จของวงปีพาทย์ล้านนา และเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาวงปีพาทย์ล้านนาเพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและให้เป็นตัวอย่างของการจัดการสำหรับวงปีพาทย์ล้านนาอื่นๆ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาคั้งนี้ คือวงปีพาทย์ล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่าง คือ วงปีพาทย์ล้านนา จำนวน 3 วง ได้แก่ วงปีพาทย์ล้านนาคณะเพชรพยอม คณะหนองสีแจ่งศิลป์ และคณะป่าบางศิลป์ และตัวแทนของประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวงปีพาทย์ล้านนา เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาวงปีพาทย์ล้านนาเพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในพื้นที่

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์และปัญหาของการดำเนินการของวงปีพาทย์ล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 3 ข้อมูลความพึงพอใจต่อการรูปแบบการประยุกต์วงปีพาทย์ล้านนา โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยสุ่มแบบไม่เจาะจง จำนวน 120 ตัวอย่าง

2) แบบสัมภาษณ์ จะเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดและเจาะลึก (In-Depth Interview) จะเป็นการคำถามที่เป็นประเด็นการวิธีการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาวงปีพาทย์ล้านนาเพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือ เจ้าของคณะ หัวหน้าวง นักดนตรี

3) การสังเกตการณ์ จะเป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) ซึ่งเป็นการเข้าสังเกตโดยมิได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาวงปีพาทย์ล้านนาเพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ขั้นตอนการเก็บข้อมูลการวิจัย

ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาทั้งการศึกษาภาคเอกสารและภาคสนาม

1). การเก็บข้อมูลภาคเอกสาร เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ (Document Study) จากผู้ที่ได้ทำการรวบรวม ค้นคว้า ศึกษาไว้แล้ว เช่น ตำนาน เรื่องเล่า งานวิจัย หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ เอกสารฐานข้อมูลและเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับวงปีพาทย์ล้านนา

2). การเก็บข้อมูล ทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม 2 รูปแบบคือ

2.1). สังเกตการณ์สภาพการณ์และปัญหาของการดำเนินการของวงปีพาทย์ล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่

2.2). เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลการจัดการบริหารวงปีพาทย์ล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์ข้อมูล(Analysis)

วิเคราะห์ข้อมูลประวัติความเป็นมาองค์ประกอบ คุณลักษณะ และคุณค่าของวงปีพาทย์

ล้านนาจากตำนาน เรื่องเล่า งานวิจัย หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ เอกสาร ฐานข้อมูลและเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับวงปีพาทย์ล้านนา และวิเคราะห์รูปแบบเทคนิควิธีการจัดการ การบรรเลงของวงปีพาทย์ล้านนาที่ศึกษาเพื่อทราบสภาพปัญหาและความสำเร็จ ตลอดจนวิเคราะห์ความนิยมของประชาชน เพื่อนำมาเสนอรูปแบบการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาวงปีพาทย์ล้านนาเพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ผลการวิจัย

1. จากหลักศิลาจารึกวัดพระยืนด้านที่ 1 ปรากฏชื่อเครื่องดนตรีหลายชนิดรวมถึงเครื่องดนตรีที่มีชื่อว่า พาทย์ และ ฆ้อง ซึ่งเมื่อออกเสียงตามสำเนียงภาษาล้านนาจะเรียกว่า ป้าดก๊อง อันเป็นภาษาท้องถิ่นภาคเหนือใช้เรียกปีพาทย์ล้านนา ชิริยุทธ (2540) กล่าวถึง “ป้าดก๊องน่าจะได้รับอิทธิพลจากชาวมอญเก่าในนครหริภุญไชย และรับอิทธิพลรูปแบบการประสมวงปีพาทย์เครื่องห้าจากสุโขทัย” สุจิตต์ (2520) กล่าวว่า “พาทย์ฆ้องที่ปรากฏในหลักศิลาจารึกวัดพระยืนว่า หมายถึง ฆ้อง และฆ้องวงเป็นลักษณะเครื่องดนตรีที่ใช้ประโคมเล่นในพิธีกรรมต่างๆ ของชนชั้นสูง ต่อมามีการแพร่ออกสู่สังคมชาวบ้านทั่วไป ซึ่งวัฒนธรรมฆ้องเป็นวัฒนธรรมที่แพร่หลายในแถบสุวรรณภูมิ” ส่วนคำว่า “พาทย์” ปัญญา (2546) กล่าวว่า “น่าจะหมายถึงระนาด เพราะวัฒนธรรมมอญนั้นมีระนาดเล่นมานานแล้ว “วงเต่งถึง” ที่ใช้กลอง “เต่งถึง” หรือ “ปุมผึ่ง” เป็นเครื่องจังหวะหลัก ซึ่งเป็นวงดนตรีที่พบได้ตามวัดทั่วทั้งภาคเหนือนั้นก็คือวงปีพาทย์”

องค์ประกอบของเครื่องดนตรีวงปีพาทย์ล้านนาประกอบด้วย แนน้อย(แน7) แนนาง(แน7) ป้าดเอก(ระนาดเอก) ป้าดทุ้ม(ระนาดทุ้ม) ป้าดก๊อง(ฆ้องวง) ป้าดเหล็ก(ระนาดเหล็ก) กลองเต่งถึง(ตะโพนมอญ) กลองโป่งปิ้ง สิ่ง(ฉิ่ง) และสว่า(ฉาบ) มีคุณลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของวงปีพาทย์ล้านนา เช่น ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ใช้วิธีการเทียบเสียงโดยการถากไม้ฝืนระนาดแทนการติดตะกั่ว ฆ้องวง มีฉัตร

ที่ยาวและมีเสียงที่ดังกังวานกว่าฆ้องวงภาคกลาง ใช้กลองโป่งปั้งตีสอดแทรกกับกลองเต่งถึง โดยมีหน้าทับ (จังหวัด) ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของวงปี่พาทย์ล้านนา ที่สำคัญมีแนวน้อย เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำวง ซึ่งวงดนตรีดังกล่าวพบได้ในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย เท่านั้น คุณค่าของวงปี่พาทย์ล้านนาในอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นวงดนตรีที่เป็นสื่อกลางในการประกอบพิธีกรรมทั้งด้านพุทธศาสนา เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงด้านความเชื่อ รวมถึงเป็นเครื่องขับกล่อมจิตใจ ให้ความบันเทิงกับชุมชนและสังคม โดยใช้บรรเลงในโอกาสต่างๆ เช่น บรรเลงประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ได้แก่ ประเพณีตั้งธรรมหลวง ประเพณีปอยหลวง ประเพณีหล่อพระ ประเพณีอบรมสมโภชพระเจ้า ส่วนพิธีกรรมด้านความเชื่อ เช่น พิธีกรรมพื้อมีดมด ผีเม็ง ผีเจ้านาย พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่น เช่น ประเพณีงานศพ

2. จากการศึกษาของวงปี่พาทย์ล้านนาทั้ง 3 วงพบว่า มีรูปแบบเทคนิควิธีการ การจัดการในรูปแบบประยุกต์ คือการใช้เครื่องดนตรีสากลเข้าร่วมบรรเลงผสมผสานกับเครื่องดนตรีพื้นบ้าน การนำบทเพลงสมัยใหม่เข้าร่วมบรรเลงโดยรักษายาทเพลงพื้นบ้านหรือเพลงในพิธีกรรมไว้ อันเป็นการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนา ทำให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในปัจจุบัน

3. จากการศึกษาผู้วิจัยจึงนำเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการอนุรักษ์เพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมวงปี่พาทย์ล้านนา โดยการเสนอให้ดำเนินการเปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้วงปี่พาทย์ล้านนาในชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเพื่อการอบรมให้ความรู้แก่เยาวชน และประชาชนผู้สนใจได้เรียนรู้วงปี่พาทย์ล้านนา ส่วนการพัฒนาวงปี่พาทย์ล้านนานั้นเห็นควรปรับรูปแบบการบรรเลงวงปี่พาทย์ล้านนาเป็นแบบประยุกต์ ด้วยการผสมวงโดยการนำเครื่องดนตรีสากลเข้าร่วมบรรเลง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

และให้เป็นอย่างของการจัดการสำหรับวงปี่พาทย์ล้านนาอื่นๆ ต่อไป

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

จากหลักฐานศิลาจารึกวัดพระยืนด้านที่ 1 ปรากฏชื่อเครื่องดนตรีที่มีชื่อคำว่า พาทย์ และ ฆ้อง ซึ่งเมื่อออกเสียงตามสำเนียงภาษาล้านนาจะเรียกว่า ป้าดก๊อง อันเป็นภาษาท้องถิ่นภาคเหนือใช้เรียกปี่พาทย์ล้านนา ได้รับอิทธิพลจากขวามอญเก่าในนครทริภุญไชย และรับรูปแบบการประสมวงปี่พาทย์เครื่องห้าจากสุโขทัย คำว่า “พาทย์ฆ้อง” ที่ปรากฏในหลักศิลาจารึกวัดพระยืน หมายถึง ฆ้องวงเป็นลักษณะเครื่องดนตรีที่ใช้ประโคมแทนในพิธีกรรมต่างๆ ของชนชั้นสูง ต่อมามีการแพร่ออกสู่สังคมชาวบ้านทั่วไป ซึ่งวัฒนธรรมฆ้องเป็นวัฒนธรรมที่แพร่หลายในแถบสุวรรณภูมิ ส่วนคำว่า “พาทย์” ปัญญา (2546) กล่าวว่า “น่าจะหมายถึงระนาด เพราะวัฒนธรรมมอญนั้นมีระนาดเล่นมานานแล้ว “วงเต่งถึง” ที่ใช้กลอง “เต่งถึง” หรือ “ปุมฝั่ง” เป็นเครื่องจังหวะหลัก ซึ่งเป็นวงดนตรีที่พบได้ตามวัดทั่วทั้งภาคเหนืออันก็คือวงปี่พาทย์”

องค์ประกอบของเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมืองล้านนาประกอบด้วย แน่น้อย(แน7) แน่หลวง(แน7) ป้าดเอก ป้าดทุ้ม ป้าดก๊อง ป้าดเหล็ก กลองเต่งถึง กลองโป่งปั้ง ลึงและสว่า คงไว้ซึ่งคุณลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของวงปี่พาทย์ล้านนา เช่น ป้าดเอก ป้าดทุ้ม ใช้วิธีการเทียบเสียงโดยการถากได้พื้นระนาดแทนการติดตะกั่ว ป้าดก๊อง มีฉัตรที่ยาวและมีเสียงที่ดังกังวานกว่าฆ้องวงภาคกลาง ใช้กลองโป่งปั้งตีสอดแทรกกับกลองเต่งถึง โดยมีหน้าทับ(จังหวัด) ที่เป็นรูปแบบเฉพาะของวงปี่พาทย์ล้านนา ที่สำคัญมีแนวน้อย เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำวง วงดนตรีดังกล่าวพบได้ในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย เท่านั้น ด้านคุณค่าของวงปี่พาทย์ล้านนาในอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นวงดนตรีที่เป็นสื่อกลางในการประกอบพิธีกรรมทั้งด้านพุทธศาสนา เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงด้านความเชื่อ รวมถึงเป็นเครื่อง

ขับกล่อมจิตใจ ให้ความบันเทิงกับชุมชนและสังคม โดยใช้บรรเลงในโอกาสต่าง ๆ เช่น บรรเลงประกอบ พิธีกรรมทางพุทธศาสนา ได้แก่ ประเพณี ตั้งธรรม หลวง ประเพณีปอยหลวง ประเพณีหล่อพระ ประเพณีบรมสมโภชพระเจ้า ส่วนพิธีกรรมด้าน ความเชื่อ เช่น พิธีกรรมพื้อมฝัง ผีเม็ง ผีเจ้านาย พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่น เช่น ประเพณี งานศพโดยมีการสืบทอดและปรับเปลี่ยนไปตามบริบท จากอดีตถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาสภาพการณ์และปัญหาของการ ดำเนินงานวงปีพาทย์ล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ โดย เลือกรับจากวงปีพาทย์ล้านนาคณะเพชรพยอม คณะ หนองสีแจ่งศิลป์ และคณะป่าบางศิลป์ สามารถ อภิปรายผลการศึกษาได้ว่า ในปัจจุบันวงปีพาทย์ ล้านนาได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบรรเลงจากวงปี พาทย์ล้านนาแบบดั้งเดิม มาเป็นแบบประยุกต์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ(พิพัฒน์พงศ์, 2552) โดย นำเครื่องดนตรีสากลเข้าร่วมประสมกับเครื่องดนตรี พื้นเมือง ทำให้คณะสามารถแห่ประโคมได้หลากหลาย รูปแบบ ทั้งบทเพลงพื้นเมือง บทเพลงไทยเดิม และ เพลงลูกทุ่งตามสมัยนิยม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด เพลงอัตลักษณ์และวัฒนธรรม(Music, Identity and Cultural) ของ จูตินัน (2554) กล่าวว่า เพลง คือ รูปแบบของสุนทรียศาสตร์และกิจกรรมที่อยู่คู่กับมนุษย์ มาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ จากการตีกระาะเคาะไม้เป็น ท่วงทำนองง่ายๆของชนเผ่าต่างๆ พัฒนาสู่รูปแบบ ดนตรีที่ซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้นในยุคปัจจุบัน เพลงถือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและสังคมมนุษย์ หรือ อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เพลง เป็นวัฒนธรรม รูปแบบหนึ่งที่มีบทบาทในการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ ชุมชนของคนในสังคมเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งนี้การ เปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมเปลี่ยนแปลงไปตาม สถานการณ์ของสังคมซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (ผจงจิต, 2520) ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นกระบวนการที่ เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นขั้นตอนตามลำดับ โดยมีการ

เปลี่ยนแปลงจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่งในลักษณะที่มี การพัฒนาและก้าวหน้ากว่าขั้นที่ผ่านมา มีการ เปลี่ยนแปลงจากสังคมที่มีรูปแบบเรียบง่ายไปสู่รูปแบบ ที่สลับซับซ้อนมากขึ้น และมีความเจริญก้าวหน้าไป เรื่อย ๆจัดเป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และทางวัฒนธรรม (Cultural processes) เมื่อเกิดการ ค้นพบ (Discovery) และมีการประดิษฐ์ (Invention) จน เกิดเป็นนวัตกรรม (Innovation) ขึ้นในสังคม การ เคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) ทำให้เกิดการ แพร่กระจายของวัฒนธรรม (Cultural diffusion) จากคน กลุ่มหนึ่งหรือสังคมหนึ่ง ไปสู่คนกลุ่มอื่นหรือสังคมอื่น สังคมที่รับเอาวัฒนธรรมไว้ใช้ก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลง ในสังคมเกิดขึ้นทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของวงปี พาทย์ล้านนามีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความพึงพอใจ ความสุขที่ส่งผ่านทางวัฒนธรรมดนตรีให้กับผู้ว่าจ้าง เจ้าทรง ผู้ฟัง ผู้ชม หรือกลุ่มคนที่อยู่ในวัฒนธรรม เดียวกัน โดยอาศัยวงปีพาทย์ล้านนาเป็นสื่อกลาง เชื่อมโยงประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐาน คติและความเชื่ออันเดียวกัน อันเป็นรากเหง้าวัฒนธรรม ล้านนาที่มีมายาวนานในชุมชนและสังคมล้านนาที่ เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสเศรษฐกิจและสังคมเมือง เพื่อให้คงความอยู่รอดของวงปีพาทย์ล้านนาพร้อมทั้ง อนุรักษ์ไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของวง ปีพาทย์ล้านนาเอาไว้ด้วยการสลับบรรเลงเพลงพื้นบ้าน ล้านนาเอาไว้อย่างสอดคล้องและกลมกลืน

ในด้านการบริหารจัดการวงปีพาทย์ล้านนาทั้ง สามวง จัดได้ว่ามีการจัดการบริหารที่เป็นจุดแข็งที่ทำให้ ประสพผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของบรรดานัก ดนตรีปีพาทย์ล้านนา สามารถวัดได้จากความถี่ของการ ออกงาน การได้รับความนิยมของชุมชนและสังคมใน ปัจจุบันมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความ เข้มแข็งในการจัดการบริหารของวงปีพาทย์ล้านนาทั้ง สามวงสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการจัดการ บริหาร วัฒนธรรมของ กาญจนา และคณะ (2553) ได้กล่าวถึง การบริหารจัดการ หมายถึงกระบวนการของการมุ่ง ไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม/องค์กร จากการทำงาน

ดำเนินการร่วมกัน โดยใช้บุคคล และทรัพยากรต่าง ๆ ที่กำหนดเอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายโดยมีกระบวนการ การวางแผน (Planning) การจัดกลุ่ม/องค์กร (Organization) การจูงใจ (Leading) การควบคุม (Controlling) วิเคราะห์และสรุปรูปแบบ และวิธีการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาวงปีพาทย์ล้านนา

ดังนั้นในการพิจารณาเลือกรูปแบบวิธีการจัดการอนุรักษ์เพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมวงปีพาทย์ล้านนา จึงอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ โดยการเสนอให้ดำเนินการเปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้วงปีพาทย์ล้านนาในชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชน นิสิต นักศึกษาและประชาชนผู้ที่สนใจได้เรียนรู้วงปีพาทย์ล้านนาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของพิริตร (2552) ได้กล่าวไว้ว่ากระบวนการการทำงานแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่เน้นให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการการศึกษา เนื่องจากการทำงานใด ๆ ก็ตามหากทุกคนทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ การสร้างกระบวนการการคิดร่วม ร่วมวางแผน ทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลและผู้แทนของกลุ่มองค์กรที่อยู่ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม และรับผิดชอบในการดำเนินทิศทางในการพัฒนา ร่วมตัดสินใจอนาคตของตนเองและอนาคตของชุมชน ร่วมดำเนินกิจกรรมการพัฒนา และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นร่วมกัน ส่วนการพัฒนาวงปีพาทย์ล้านนานั้น ผู้ศึกษาเห็นควรปรับรูปแบบการบรรเลงวงปีพาทย์ล้านนาเป็นแบบประยุกต์ ด้วยการผสมวงโดยการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาร่วมบรรเลง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม และให้เป็นตัวอย่างของการจัดการสำหรับวงปีพาทย์ล้านนาอื่นๆ ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก ดร.สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งกรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ

คำปรึกษา และตรวจแก้ไขจนวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนขอกราบขอพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอพระคุณ ศาสตราจารย์สุรพล คำริห์กุล ที่กรุณาตรวจสอบวิทยานิพนธ์และให้คำแนะนำเป็นอย่างดีตลอดมา ขอขอบคุณหัวหน้าวงคณะเพชรพยอม คณะหนองสีแจ่งศิลป์ คณะป่าบางศิลป์และนักดนตรีวงปีพาทย์ล้านนาทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับวงปีพาทย์ล้านนา ท้ายที่สุดนี้ผู้ศึกษาขอขอบคุณทุกท่านที่สามารถกล่าวนามได้ครบถ้วนที่ได้ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนหวังว่าวิทยานิพนธ์นี้คงเป็นประโยชน์ไม่มากนักน้อยสำหรับหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องตลอดผู้ที่สนใจศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาวงปีพาทย์ล้านนาเพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและให้เป็นตัวอย่างของการจัดการสำหรับวงปีพาทย์ล้านนาอื่นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. 2553. รายงานการวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการวัฒนธรรมพื้นบ้านแบบมีส่วนร่วมด้วยนวัตกรรมการวิจัย. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. 2527. ฟ้าเข้านาย. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- จิตินัน บุญภาพ คอมมอน. 2554. รายงานการวิจัยเรื่อง เพลง กับ วัฒนธรรม : การศึกษา การเชื่อมโยงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชนผ่านบทเพลงของศิลปินล้านนา. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ธนสวรรค์ เจริญเมือง. 2538. มาจากล้านนา. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- ธีรยุทธ ยวงศรี. 2540. การดนตรี การขับ การฟ้อน ล้านนา. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ตรีสิวิน.

- ปรีชา อุปโยคิน. 2550. ดนตรี : พหุมิติแห่งเสียงเพลง.
ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 35. เชียงราย:
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. 2550. การเปลี่ยนแปลงสังคม
และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปัญญา รุ่งเรือง. 2546. ประวัติการดนตรีไทย. กรุงเทพฯ
: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด.
- พีรธร บุญยรัตพันธุ์และคณะ. 2552. กระบวนการทำงาน
ในชุมชนแบบมีส่วนร่วม. สถาบันเพื่อ hkh'
ความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร:
ทิพย์เสนาการพิมพ์.
- พิพัฒน์พงศ์ มาศิริ. 2552. ป่าดก้อง: วงปีพาทย์ล้านนา
ในบริบทสังคมเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลป
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2553. ดนตรีไทยมาจากไหน. นนทบุรี
: สำนักพิมพ์วิทยาลัยดุริยางคศิลป์
มหาวิทยาลัยมหิดล.